

Założenia Projektu Programu Rozwoju Oświaty Polskiej za Granicą i Oświaty Polonijnej

Od momentu odzyskania niepodległości w 1918 roku władze Rzeczypospolitej Polskiej pomagają rodakom żyjącym na obczyźnie w podtrzymywaniu tożsamości narodowej¹. Sytuacja polskiej oświaty poza granicami kraju (zarówno szkół przy ambasadach jak i szkół tworzonych przez rodziców, stowarzyszenia polonijne czy parafie) w ostatnim dziesięcioleciu ulega dynamicznej zmianie. Najważniejsze wyzwania, którym musi sprostać oświata polska poza granicami kraju to gwałtownie wzrastająca mobilność Polaków, pojawianie się na mapie świata nowych skupisk emigracji, różnicujące się potrzeby polskich dzieci i młodzieży poza granicami kraju, a także zmiany, jakie zachodzą w polskim systemie edukacji. Stworzony w okresie powojennym model kształcenia uzupełniającego za granicą z jego sztywnym podziałem na szkoły działające przy placówkach dyplomatycznych oraz szkoły prowadzone przez stowarzyszenia polonijne - wymaga zmian systemowych.

Zmiany w systemie opieki państwa nad oświatą polską za granicą oraz oświatą polonijną powinny być przeprowadzone wiele lat temu, w momencie, kiedy podejmowano decyzję o otwarciu szkół przy ambasadach dla wszystkich dzieci bez względu na posiadane obywatelstwo i status pobytu za granicą. Potrzeba reformy stała się nagłąca po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej umożliwiającym wzmożoną migrację obywateli polskich. Powstało jednak wówczas zaledwie kilka nowych szkolnych punktów konsultacyjnych (w Irlandii i Wielkiej Brytanii), co nie zaspokoilo gwałtownie rosnących potrzeb nowej emigracji w zakresie kształcenia uzupełniającego w języku polskim. Nie podjęto też dyskusji dotyczącej celów, treści i metod nauczania. Dziś oświata polska poza granicami kraju wymaga pogłębionej refleksji zarówno politycznej jak i pedagogicznej, w rezultacie której wprowadzone zostaną zmiany legislacyjne, zapewniające uczniom łatwiejszy dostęp do nauczania po polsku, umożliwiające powstawanie nowych placówek i harmonijny rozwój już istniejących.

Ministerstwo Edukacji Narodowej zdaje sobie sprawę z konieczności zmian. Dlatego po dogłębnej analizie istniejącej sytuacji i potrzeb przygotowało **projekt Programu Rozwoju Oświaty Polskiej za Granicą i Oświaty Polonijnej** (dostępny na stronie internetowej www.polska-szkola.pl), który przewiduje znaczne zwiększenie wsparcia dla oświaty polskiej poza granicami kraju. Dyskusja nad przedstawionym do publicznej wiadomości projektem potrwa do końca tego roku. Jego założenia są przedmiotem obrad Międzyresortowego Zespołu ds. Polonii i Polaków za Granicą,

---

¹ Art. 6 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U.97.78.483) oraz art. 22 ust. 1 Ustawy z dnia 7 września 1991 r o systemie oświaty; Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa w drodze rozporządzenia (...) warunki i sposób wspomagania wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw lub nauczanych w innych formach przez organizacje społeczne zarejestrowane za granicą

będą także prezentowane i dyskutowane na licznych spotkaniach z zainteresowanymi środowiskami, m.in. z Polonijną Radą Konsultacyjną przy Marszałku Senatu, właściwymi komisjami parlamentarnymi oraz podczas spotkań z przedstawicielami polskich organizacji i środowisk edukacyjnych poza granicami kraju. Po szczegółowym przeanalizowaniu wszystkich uwag zgłaszanych do MEN bezpośrednio oraz za pośrednictwem specjalnego forum internetowego, na przełomie 2009/2010 zaproponowane zostaną nowe rozwiązania legislacyjne. **Do tego czasu MEN nie planowało i nie planuje podejmowania zmian głęboko ingerujących w system oświaty poza granicami kraju.**

I. Aktualna sytuacja szkół polskich za granicą

Uczniowie przebywający poza granicami kraju **realizują obowiązek szkolny i obowiązek nauki w kraju zamieszkania w lokalnym systemie edukacji**². Uzupełnieniem tej edukacji są zajęcia z języka polskiego, historii i geografii Polski i ewentualnie innych przedmiotów w ramach polskich „szkół sobotnich”. W kilkunastu krajach możliwa też jest nauka języka polskiego jako przedmiotu lub zajęć dodatkowych w tamtejszych systemach edukacji³.

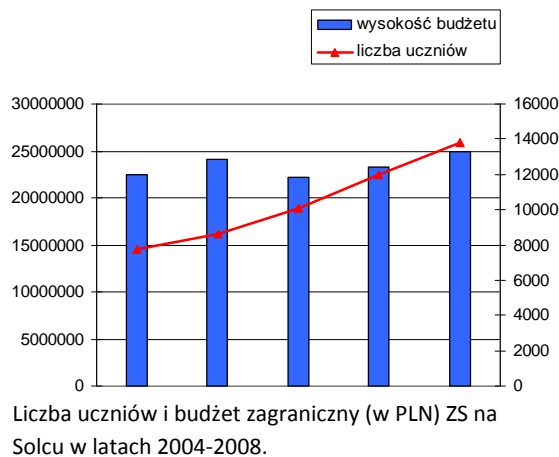
Szkoły społeczne, prowadzone przez rodziców, działają od ponad 50 lat przy parafiach i organizacjach polonijnych, a ostatnio są zakładane także przez stowarzyszenia rodziców – przedstawicieli nowej emigracji. Języka polskiego i przedmiotów ojczyźstych (historia, geografia, religia) w języku polskim uczy się ponad **90 tys.** uczniów w przeszło **800** szkołach na całym świecie. Szkoły prowadzone są w oparciu o miejscowe prawo. O programie nauczania oraz zatrudnieniu i kwalifikacjach nauczycieli decydują władze szkoły, powoływane przez organizację prowadzącą szkołę, a pośrednio - przez społeczność rodziców. W niektórych przypadkach oceny z języka polskiego są wpisywane na świadectwo (USA, Australia), uczniowie przygotowują się do zdawania egzaminów z języka polskiego jako obcego, egzaminów, które dają dodatkowe „kredyty” na studia (USA, Wielka Brytania).

Finansowane z budżetu państwa **szkoły przy placówkach dyplomatycznych** (będące częścią prowadzonego przez MEN Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą) powstały w 1973 roku i przez ćwierćwiecze obejmowały nauczaniem wyłącznie niewielką grupę dzieci pracowników polskich placówek dyplomatycznych. W 1992 roku możliwość nauki w nich uzyskały także dzieci obywateli polskich na stałe zamieszkałych za granicą, które stanowią obecnie ok. 95% uczniów. W 1999 roku wprowadzono zasadę bezpłatności nauki również dla uczniów nieposiadających polskiego obywatelstwa. W roku szkolnym 2008/2009 w ramach **78 szkół** i szkolnych punktów konsultacyjnych w nauczaniu uzupełniającym („sobotnim”) uczyło się ok. **13 tys.** uczniów (dodatkowo niespełna

² Wyjątkiem jest 276 uczniów szkół europejskich (dla dzieci pracowników instytucji europejskich) oraz 888 uczniów na całym świecie, uczących się w ramowym systemie nauczania w szkołach przy polskich placówkach dyplomatycznych (w tym 800 uczniów w szkole w Atenach), czyli realizujących obowiązek szkolny poza systemami funkcjonującymi w danych państwach.

³ Zajęcia z języka polskiego jako ojczyźstego m.in. w Niemczech, Danii, Szwecji, Rumunia; fakultatywna nauka języka polskiego (Niemcy, Rosja, Białoruś, Ukraina), dwujęzyczne oddziały międzynarodowe we Francji. Ponadto na terenach dawnej Rzeczypospolitej (Litwa, Łotwa, Czechy, Ukraina i Białoruś) istnieją do dziś polskie szkoły w lokalnym systemie edukacji.

900 uczniów w kształceniu ramowym). Szkoły prowadzone są na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 2 września 2004 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą (Dz. U. z dnia 6 września 2004 r.). Na podstawie tego rozporządzenia nauczanie odbywa się zgodnie z obowiązującą w kraju **podstawą programową kształcenia ogólnego** w zakresie przedmiotów: język polski, historia Polski (wybrane elementy podstawy programowej historii), geografia Polski (wybrane elementy podstawy programowej geografii), wiedza o społeczeństwie. Dodatkowo możliwe jest prowadzenie zajęć z matematyki. Nauczyciele pracujący w szkołach zgodnie z rozporządzeniem powinni mieć analogiczne kwalifikacje jak nauczyciele w kraju. W praktyce kwalifikacji takich nie posiada ok. 1/3 nauczycieli.

Obecny system wsparcia oświaty polonijnej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej dyskryminuje większość rodziców i uczniów. Budżet państwa za pośrednictwem MEN w całości finansuje edukację 13 tys. uczniów szkół przy ambasadach, podczas gdy ponad 90 tys. dzieci polskich uczących się w szkołach prowadzonych przez stowarzyszenia polonijne nie otrzymuje niemal żadnego wsparcia⁴. Objęcie wsparciem wszystkich istniejących szkół wymaga dodatkowych, bardzo wysokich nakładów finansowych.

Systemowego mechanizmu finansowania brakuje również znajdującym się teoretycznie w lepszej sytuacji finansowej szkołom przy ambasadach. W latach 2004-2009 liczba dzieci uczących się w Zespole Szkół wzrosła o 79%, a ich budżet - tylko o 11%. Rodzice zainteresowani wsparciem funkcjonowania tych szkół napotykają na ogromne trudności prawne i organizacyjne.

Poważnego przemyślenia wymagają też kwestie programowe.

Wykorzystywane w szkołach podstawy programowe i programy nauczania nie odpowiadają już innym niż dekadę temu potrzebom rodziców i uczniów. W obecnej sytuacji w szkołach społecznych decyzje dotyczące programu nauczania i zatrudnienia nauczycieli podejmowane są przez społeczności lokalne, ale szkoły te w żaden sposób nie są i nie mogą być nadzorowane przez MEN. Nie mogą obecnie też wydawać świadectw według wzoru opracowanego przez MEN. W szkołach przy placówkach dyplomatycznych można nauczać wyłącznie wybranych przedmiotów i według obowiązującej w kraju podstawy programowej, nie odpowiadającej potrzebom znacznej części uczniów. Działające w dotychczasowej postaci polskie szkoły poza granicami kraju nie nadążają za zmianami zachodzącymi w edukacji zarówno w Polsce jak i na świecie. Nauczyciele mają słaby kontakt z ośrodkami metodycznymi i niewielkie możliwości stałego rozwoju zawodowego. Ci pracujący w szkołach przy ambasadach - mimo zatrudnienia w polskim systemie edukacji – praktycznie nie mieli możliwości awansu zawodowego.

⁴ Szkolenie metodyczne nauczycieli prowadzone przez podległe MEN Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie, okazjonalna pomoc ze strony konsulów, pomoc Senatu za pośrednictwem polskich i polonijnych organizacji pozarządowych. Od roku 2008 MEN objęło szkoły programem wysyłki podręczników i pomocy dydaktycznych.

Warto przy tym wspomnieć, że niezależnie od tego, do jakiej szkoły uzupełniającej za granicą uczęszczali wszyscy uczniowie przyjeżdżający czy wracający do kraju, są przyjmowani do szkoły wyłącznie na podstawie ostatniego świadectwa wydanego w lokalnym systemie edukacji oraz na podstawie sumy lat nauki.

Działania na rzecz polskiej edukacji poza granicami kraju jest utrudnione ze względu na brak odpowiedniej koordynacji między instytucjami wspierającymi oświatę polską na świecie. W samym MEN działania podzielone są między Departament Współpracy Międzynarodowej, podległe MEN Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą w Warszawie, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie (kierowanie nauczycieli do pracy za granicą oraz wyposażanie polonijnych placówek w podręczniki i pomoce dydaktyczne), Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie (szkolenia metodyczne dla polskojęzycznych nauczycieli pracujących za granicą). Obok MEN działania na rzecz szkół i nauczycieli prowadzi również Senat Rzeczypospolitej Polskiej (poprzez polskie i polonijne organizacje pozarządowe), Ministerstwo Spraw Zagranicznych (a w szczególności Departament Współpracy z Polonią), Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego oraz Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej), Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

II. Założenia stojące u podstaw proponowanych rozwiązań

- Odpowiedzialność za edukację dzieci polskich przebywających stale lub czasowo poza granicami kraju spoczywa na ich rodzicach, a państwo polskie udziela im wsparcia i pomocy w tym zakresie.
- Obowiązek szkolny/nauki realizowany jest na terenie kraju zamieszkania.
- Państwo polskie wspiera Polaków zamieszkałych za granicą w podtrzymywaniu ich związków z Macierzą za pośrednictwem instytucji społecznych (organizacji tworzonych przez rodziców lub inne środowiska polonijne).
- Państwo polskie udziela wsparcia - na jednakowych zasadach - wszystkim instytucjom prowadzącym nauczanie w języku polskim. Wsparcie to jest dostosowane do warunków i potrzeb danego środowiska.
- Zachowana jest autonomia społecznych instytucji prowadzących nauczanie w języku polskim.

III. Najważniejsze rozwiązania docelowe zaprezentowane w projekcie

1) Tryby nauki poza granicami kraju

- a) Zgodnie z prawem polskim i międzynarodowym oraz dotychczasową praktyką **uczniowie polscy poza granicami kraju realizują obowiązek szkolny/nauki w szkołach systemu edukacji kraju zamieszkania. Zasady współpracy z istniejącymi szkołami polskimi w obcych systemach edukacji (Litwa, Czechy, Ukraina i Białoruś), oddziałami dwujęzycznymi (Francja) oraz szkołami europejskimi regulują lub powinny regulować umowy międzynarodowe (wielostronne lub dwustronne), a jeśli to niemożliwe będą jednostronnie wspierane przez państwo polskie.**

- b) **Kształcenie uzupełniające – szkoły „sobotnie”**

MEN ze środków budżetowych powinno wspierać **nauczanie uzupełniające** w szkołach „sobotnich” prowadzonych przez lokalne organizacje społeczne. Szkoły pracujące w oparciu o nową specjalną podstawę programową oraz narzędzia diagnostyczne uzyskają prawo **wydawania świadectw** dla uczniów według wzoru zatwierdzonego przez MEN (świadectw kształcenia uzupełniającego nie uprawniającego do promocji) oraz innych form bezpośredniej pomocy (patrz poniżej).

- c) **Specjalny tryb kształcenia dla uczniów** nie mogących uczęszczać do innych form nauczania (np. podróż, oddalenie od sieci szkół „sobotnich”)
- **korespondencyjne kształcenie uzupełniające dla uczniów** oddalonych od istniejących szkół sobotnich organizowane w oparciu o nowoczesną platformę e-learningową (obecnie kształcenie korespondencyjne organizowane bezpośrednio przez ZS na Solcu);
  - **realizacja obowiązku szkolnego poza szkołą w Polsce** (kształcenie w trybie nauczania domowego - nowelizacja Ustawy o systemie oświaty z sierpnia 2008 r. oraz 19 marca 2009 r.). W ramach tego trybu uczeń po uzyskaniu pozytywnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej jest zapisany do szkoły w Polsce (publicznej lub niepublicznej z uprawnieniami szkoły publicznej) i otrzymuje świadectwa promujące na podstawie egzaminów klasyfikacyjnych organizowanych przez dyrektora szkoły (możliwość organizowania egzaminów ustnych on-line). Uczeń uczestniczy na zasadach ogólnych w Polsce w egzaminach zewnętrznych kończących szkołę podstawową, gimnazjum i szkołę ponadgimnazjalną.
  - **korespondencyjny tryb kształcenia** przygotowujący do uzyskania polskiej matury (rozwiązanie planowane, adresowane do stosunkowo niewielkiej liczby uczniów, którzy „wypadli” z systemu edukacji). Tryb ten umożliwi ukończenie szkoły ponadgimnazjalnej i przystąpienie do matury w kraju uczniom świeżo po wyjeździe, słabo znającym język kraju zamieszkania, którzy ze względu na wiek nie są objęci obowiązkiem szkolnym/nauki (16 lat w wielu krajach).
- d) **Nowe formy wsparcia dla uczniów powracających do polskiego systemu edukacji** (niezależny od nauki w szkołach sobotnich działających poza granicami kraju)
- przed powrotem do kraju **roczny program** ułatwiający płynne włączenie się do polskiego systemu edukacji, obejmujący diagnozę oraz korespondencyjny program wsparcia rodziców i uczniów przygotowujących się do powrotu do Polski (rozwiązanie nowe)
  - po powrocie do kraju i zapisaniu ucznia do szkoły w Polsce **dotatkowe zajęcia z języka polskiego** dla uczniów nie znających go w stopniu umożliwiającym korzystanie z nauki (nowelizacja Ustawy o systemie oświaty z 19 marca 2009 r.)
  - po powrocie do kraju i zapisaniu ucznia do szkoły w Polsce **dotatkowe zajęcia wyrównawcze z większości przedmiotów** (nowelizacja Ustawy o systemie oświaty z 19 marca 2009 r.).

2) Specjalna podstawa programowa, wzorcowe programy nauczania oraz modułowe podręczniki i materiały dydaktyczne

W ramach projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Ministerstwo Edukacji Narodowej opracowało **projekt Podstawy Programowej** dla uczniów polskich uczących się za granicą (www.polska-szkola.pl). Jest to pierwszy tego rodzaju dokument powstały w polskiej dydaktyce. Projekt

przygotowała grupa kilkudziesięciu ekspertów powołanych przez Ministra Edukacji Narodowej spośród nauczycieli pracujących w szkołach polskich na świecie (Wielka Brytania, Belgia, Francja, Niemcy, Szwecja, USA, Austria, Chorwacja, Czechy, Litwa, Ukraina), pracowników naukowych z polskich uniwersytetów oraz ekspertów, którzy opracowali krajową podstawę programową kształcenia ogólnego. Podstawa zawiera treści dotyczące kształcenia językowego i kulturowego. Wszystkie wymagania zostały zredagowane dla trzech grup wiekowych: 5-9, 10-13 oraz powyżej 14 lat. Kompetencje językowe dodatkowo zostały zapisane dla trzech poziomów umiejętności. Podstawa sformułowana jest w języku wymagań - pokazuje, co uczeń powinien umieć na zakończenie danego etapu kształcenia.

W ramach bloku językowego szczegółowo opisano wymagania językowe dla poziomów wiekowych zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego i sposobem opisu wymagań językowych w polskiej podstawie programowej kształcenia ogólnego od poziomu podstawowego języka polskiego jako języka obcego, po biegłą znajomość polskiego zgodną z wymaganiami dla polskich uczniów w ojczyźnie (język ojczysty).

W ramach bloku kształcenia kulturowego spisany i opracowany został także zestaw wymagań w zakresie kształcenia kulturowego – wiedza o kulturze, historia, geografia, wiedza o współczesnej Polsce. Będzie to opis zintegrowanego przedmiotu nauczania o Polsce, jej historii i tradycjach, geografii i przyrodzie oraz współczesnej sytuacji i roli w świecie. W opisie tej części z jednej strony wskazane zostaną przykłady wspólnego polskiego dziedzictwa i najważniejsze aspekty życia w Polsce, czyli uznane za niezbędne każdemu Polakowi elementy wiedzy o ojczyźnie, z drugiej pozostawiona zostanie przestrzeń pozwalająca dokonać wyborów i modyfikacji w zależności od kontekstu lokalnego.

Podstawa będzie fundamentem do tworzenia **programów nauczania adresowanych do różnych etapów kształcenia i różnych grup odbiorców** w zakresie języka polskiego, literatury i kultury polskiej, historii Polski, elementów geografii Polski oraz wiedzy o społeczeństwie. W oparciu o podstawę i programy powstanie **modułowy podręcznik** wydany na otwartych licencjach udostępniony w Internecie do bezpłatnego wykorzystania przez nauczycieli i uczniów oraz publikacji na życzenie. Baza materiałów edukacyjnych będzie w przyszłości stale aktualizowana i uzupełniana, aby zapewnić zainteresowanym coraz więcej możliwości pogłębiania wiedzy o Polsce również w ramach edukacji nieformalnej i poza formalnej. Nauczyciele otrzymają też narzędzia pomocne w diagnozowaniu poziomu osiągnięć uczniów.

3) Formy bezpośredniego wsparcia do szkół polskich poza granicami kraju (niezależne od uprawnień wynikających z nauczania domowego czy oddziałów międzynarodowych)

- a) Delegowanie i kierowanie nauczycieli z kraju do wybranych szkół/środowisk na określony/ograniczony czas (dotyczy również polskich szkół w obcych systemach edukacji);
- b) Pomoc szkołom polskim i placówkom oświatowym w utrzymaniu i rozwoju infrastruktury (m.in. opłaty eksploatacyjne w szkołach sobotnich za granicą, pomoc w bezpłatnym dostępie do lokalnej infrastruktury oświatowej, zakup mebli, doposażenie w sprzęt komputerowy szkół sobotnich, drobne naprawy, remonty, wydatki administracyjno-biurowe, zakup środków trwałych i koszty utrzymania).

- c) Pomoc dydaktyczna i metodyczna dla nauczycieli (wydawanie publikacji, zakup książek, podręczników i pomocy naukowych, kursy języka polskiego, warsztaty polonistyczne - w tym staże metodyczne i szkoleniowe dla nauczycieli).
- d) Integracyjne pobyty edukacyjne w kraju i za granicą (m.in. zajęcia doskonalące język polski połączone z wycieczkami turystyczno-krajoznawczymi, kolonie letnie i zimowe o charakterze edukacyjnym, wyjazdowe szkoły języka polskiego oraz warsztaty teatralne i dziennikarskie).
- e) Konkursy i olimpiady wiedzy o języku, literaturze i kulturze Polski.
- f) Wsparcie w staraniach o uzyskanie w kraju zamieszkania: bezpłatnego (lub z zastosowaniem zniżek) dostępu do lokali na prowadzenie szkoły, wpisywania ocen z języka polskiego (lub faktu udziału w zajęciach szkoły sobotniej) na świadectwo w miejscowym systemie edukacji, wprowadzenie języka polskiego jako obcego do szkół, pozyskiwania funduszy strukturalnych UE oraz funduszy lokalnych do finansowania projektów mających na celu podtrzymywanie tożsamości narodowej poprzez nauczanie w języku polskim.

Pomoc w punktach c, d, e, f dostępna będzie również dla indywidualnych nauczycieli języka polskiego w lokalnych systemach edukacji.

4) Status nauczyciela polonijnego

Nową inicjatywą, odpowiadającą na postulaty środowisk nauczycielskich na świecie, jest wprowadzenie statusu nauczyciela polonijnego - niezależnego od systemu kwalifikacji i awansu zawodowego nauczyciela w Polsce. Wśród kryteriów przyznawania statusu nauczyciela polonijnego uwzględnione będą: staż zawodowy, regularne uczestnictwo w szkoleniach, przygotowanie pedagogiczne i odpowiedni poziom znajomości języka polskiego.

Status nauczyciela polonijnego będzie przyznawany czasowo i odnawialny. Nauczyciel polonijny będzie miał m.in. prawo do:

- bezpłatnego uczestnictwa w szkoleniu zawodowym finansowanym przez MEN;
- konsultacji metodycznych w formie mailowej, telefonicznej lub bezpośrednio w PCN;
- odbycia stażu metodycznego w szkołach w Polsce;
- ubiegania się o bezpłatne otrzymywanie podręczników, pomocy dydaktycznych i metodycznych w ramach regulaminu przyjętego przez MEN.

5) Powołanie instytucji doradcy oświatowego przy wybranych polskich placówkach dyplomatycznych. Do podstawowych zadań doradcy – posiadającego status dyplomatyczny - będzie należeć monitorowanie potrzeb lokalnych środowisk z zakresu oświaty w języku polskim i pośredniczenie w kontaktach pomiędzy polskojęzycznymi instytucjami oświatowymi za granicą a władzami oświatowymi w kraju oraz wspieranie organizacyjne i metodyczne nowo powstających polskich placówek oświatowych.

Powołanie nowej instytucji powinno się dokonać przy ścisłej współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ). Wspólnie powinna być ustalona forma wsparcia, jaką doradca otrzyma ze strony polskich placówek dyplomatycznych. Wspólnie powinien być też ustalony zakres i sposób działania doradcy, który uzależniony będzie od specyfiki danego kraju/regionu.

6) Udostępnienie polskiej oświacie poza granicami kraju możliwości korzystania z systemu certyfikowania znajomości języka polskiego. Polska oświata potrzebuje efektywnego systemu potwierdzania znajomości języka polskiego. Obecnie instytucją odpowiedzialną za organizowanie egzaminów i wydawanie certyfikatów znajomości języka polskiego jest Państwowa Komisja Poświadczenia Znajomości Języka Polskiego jako Obcego. Zasięg działania tej instytucji jest jednak niewystarczający. Należy podjąć działania, które istotnie zwiększą ilość osób ubiegających się o przyznanie certyfikatu znajomości języka polskiego. W tym celu należy opracować rozwiązania prawne, które pozwolą na wydawanie przez PKPZJP certyfikatów dla niepublicznych i publicznych instytucji, które będą prowadzić egzaminy we własnym zakresie oraz przygotowanie standardów egzaminacyjnych dla poziomów A1 i A2, których potencjalnymi odbiorcami są dzieci uczące się w społecznych szkołach „sobotnich”. Jednocześnie celowym jest też stworzenie możliwości dobrowolnego poddawania się kontroli jakości kształcenia instytucjom, które zajmują się przygotowaniem do egzaminu sprawdzającego znajomość języka polskiego, w tym szkołom „sobotnim”.

7) Powołanie instytucji kierującej wsparciem państwa polskiego dla polskiej oświaty poza granicami kraju

Do skutecznego koordynowania rozwoju polskojęzycznej oświaty za granicą potrzebne jest stworzenie komórki na bieżąco monitorującej i reagującej na procesy zachodzące w środowiskach Polonii. Komórka taka powinna być umiejscowiona w MEN, które - jako instytucja tworząca prawo i mająca wpływ na podział środków z budżetu państwa - ma możliwość skutecznego reagowania na procesy społeczne. Podstawą do podejmowanych decyzji będzie regularna współpraca ze wszystkimi podmiotami działającymi na rzecz oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej.

IV. Najważniejsze wyzwania i perspektywa czasowa wprowadzenia proponowanych zmian

Sytuacja polskiej oświaty za granicą jest bardzo różna w zależności od sytuacji w danym kraju/regionie, potrzeb i stopnia zorganizowania Polaków poza granicami kraju. Po zakończeniu dyskusji i przyjęciu nowych rozwiązań legislacyjnych (rok 2010) konieczne jest stopniowe, **ewolucyjne** wprowadzanie nowego modelu z uwzględnieniem specyfiki danego terenu.

Już dziś zaawansowane są prace nad nową podstawą programową, rozpoczęto też przygotowania do tworzenia programów nauczania i materiałów edukacyjnych. Działania te powinny być podstawą do stopniowego wprowadzenia systemu ewaluacji pracy szkół i świadectw według wzorów MEN. Pilotażowe działania w tym zakresie planowane są już w roku szkolnym 2009/2010, a szersze wprowadzenie nowej podstawy i świadectw - od roku szkolnego 2010/2011.

W najbliższych dwóch latach można spodziewać się prób wykorzystywania w edukacji uczniów poza granicami kraju instytucji edukacji domowej i oddziałów międzynarodowych. Proces ten nie będzie gwałtowny – będzie go wspierało rosnące zainteresowanie szkół w kraju takimi rozwiązaniami oraz zainteresowanie części rodziców uzyskaniem polskich świadectw promujących.

Najtrudniejszym procesem będzie zmniejszanie dystansu między należącymi dziś do różnych systemów społecznych szkół sobotnich i szkół przy polskich placówkach dyplomatycznych. W pierwszym etapie konieczne jest uelastycznienie przepisów dotyczących funkcjonowania szkół przy polskich placówkach dyplomatycznych oraz przepisów ograniczających możliwość bezpośredniego wsparcia finansowego dla szkół prowadzonych przez zarejestrowane organizacje lokalne. Następnie ewolucyjne zmniejszanie skali finansowania szkół przy ambasadach, połączone z przekazywaniem kolejnych placówek do prowadzenia lokalnym organizacjom lub szkołom w kraju (nauczanie domowe, oddziały międzynarodowe, ewent. inne rozwiązania prawne) i zwiększanie wsparcia dla szkół prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Skala wsparcia powinna być zróżnicowana w zależności od lokalnej sytuacji (inne powinno być wsparcie dla szkoły nowopowstającej, inne dla działającej od kilkunastu lat; różne na Ukrainie i w Belgii). Konieczne jest zewidencjonowanie i skonsolidowanie obecnej pomocy oraz stworzenie - w oparciu o nową instytucję kierującą wsparciem państwa polskiego dla polskiej oświaty poza granicami kraju - mechanizmu bezpośredniego lub pośredniego dofinansowania szkół (dotacje/granty w postaci np. bonu oświatowego, przyznawane na wniosek organizacji prowadzących szkoły) oraz mechanizmów nadzoru.

W ostatnich latach obserwujemy rosnące potrzeby i oczekiwanie wsparcia ze strony „sobotnich” szkół prowadzonych przez organizacje społeczne, które w okresie powojennym unikały kontaktu z władzami w kraju. Widzimy też zwiększenie się zaangażowania rodziców oraz powstawanie organizacji pozarządowych wokół większości szkół działających w ramach ZS na Solcu. Rodzice we współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi, polskim biznesem, czasem władzami lokalnymi, w coraz większym stopniu uczestniczą w umożliwieniu działania szkoły i oczekują rozwiązań prawnych, które ten stan usankcjonują. W perspektywie około 4 lat szkoły przy polskich placówkach dyplomatycznych, które mimo pomocy MEN nie uzyskają wsparcia lokalnej społeczności polskiej, będą musiały zostać wygaszone.

Specjalne – odrębne - rozwiązania należy wypracować w przypadku szkoły w Atenach, która skupia obecnie 800 uczniów w ramowym planie nauczania. Ostatnie rozmowy z Ministerstwem do spraw Oświaty i Religii Grecji zwiększają szansę na wzrost liczby godzin języka greckiego, a nawet ewolucyjnego wprowadzenia dwujęzycznej nauki co byłoby rozwiązaniem szczególnie korzystnym dla uczniów i polskiej społeczności w Grecji.

Ważnym elementem planu jest jak najszybsze wprowadzanie mechanizmów ułatwiających powrót do polskiego systemu edukacji i przystąpienie do matury uczniom, którzy „wypadli” z systemu edukacji w swoim środowisku.

Krzysztof Stanowski
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Edukacji Narodowej

Uwagi dotyczące funkcjonowania polskich szkół poza granicami kraju, projektu Planu działań oraz projektu nowej podstawy programowej prosimy przekazywać za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres konsultacje_program@men.gov.pl oraz na forum „projekty do konsultacji” na stronie www.polska-szkola.pl